

ПРИЈЕГЛЕД

ПРИЛОГ »МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ«

БРОЈ II. — МОСТАР 1-III- 1902. — ГОДИНА I.

О БУДУЋНОСТИ КЊИГЕ.

Члан француске академије *Габриел Ханото* издао је у ограниченом броју примјерака књигу за библиофиле: »*La Seine et les quais. Promenades d' un bibliophile*«. Расматрајући у њој историју штампарске вјештине, он, у исти мах износи своје претпоставке у погледу књигине будућности. За жуте књиге по 3¹/₂ франка, у такозваном формату Шарпантје, које су читаво пола стољећа биле господар на књижарској пијаци, скоро ће куцнути посљедњи сат. Француска књижарска трговина преживљује у овај мах кризу, из које Ханото види само један излаз: цијена се књизи мора знатно смањити и изједначити са цијеном новина. Најопаснији су конкуренат књизи — новине, стога што су јефтине. Демократија хоће јефти-

них књига, и у будућности су, по мњењу Ханото-а, могуће само двије врсте књига: раскошна издања у најограниченијем броју примјерака, и врло јефтине књиге, не скупље од 3 су-а (15 сантима) до 1 франка, јер један број новина, за 3 су-а, не само да даје читаоцу материјала за читаву броширу, но му га још и у кућу доноси. Велика прођа јефтине књиге пробитачнија је за издавача него мала прођа при вишој цијени. Књижари то већ почињу поимати. Ханото замишља будућу књигу у облику савијеног и зброшираног новинског табака. У таком виду литература ће и наука продирати до најудаљенијих пијаца и пуштаће своје жиле и у самим јазбинама. Данас, кад сељак и радник траже књигу, треба само знати спремити им прикладан материјал. Онај ће издавач бити најталичнији, који пронађе тајну сељакова и радникова укуса.

— kc —

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

* »Српска Књижевна Задруга разаслала је свој »Извјештај« за год. 1900. У том су Извјештају ови одсјечи: 1. Рад осме редовне

скупштине 3. јуна 1901. године; 2. Стање имовине и благајнице С. К. З. у год. 1900; 3. Преминули добротвори С. К. З.; 4. Именик чланова С. К. З.; 5. Управа и правила С. К. З.; 6. Помени и записи о знаменитим личностима и догађајима. Прикупио и средио Ж. О. Дачић.

На скупштини су били 64 задругара. Расправљало се стварно и трезвено. Из извјештаја тајника Задругина Љ. Јовановића видимо, да је Задруга спремила за ново — десето — коло ове књиге: 1. »Лажни цар Шћепан Мали«, од П. П. Његоша; 2. »Путешествије по Србији«, од Јоакима Вујића; 3. »Причања Вука Дојчевића«, од Ст. М. Љубише; 4. »Приповетке« Илије Вукићевића, I књига; 5. »На селу и прелу«, од Паје Марковића Адамова; 6. »Чича — Горио«, роман О. де Балзака, превео Ј. М. Јовановић; 7. »Живот Венијамина Франклина«, аутобиографија, превео Чед. Мијатовић. Осим тога је настављено и издавање »Забавника« и то: пошљедња књига »Рата и мира«, пошљедња књига »Давида Коперфилда« и »Изабране приповетке« А. Додега. Затим се наставило издање Змајевих дјечјих пјесама »Чика-Јова српској омладини.« Најпослије је управа Задругина одлучила издати као засебну књигу »Постанак народности«, од В. Беџхота у пријеводу др. Драг. Мијушковића. Штампане пак дјела »Србија у сликама« обуставило се, јер се није задругара јавио довољан број.

У тајникову извјештају о имовини и ширењу Задругину истиче се најприје, да је управа ради успјешнијег дјеловања у земљама изван Србије ступила у везу са Српском Манастирском

Штампаријом у Карловцима за Сријем, Бачку и Банат, а за остале крајеве установила се у Загребу нарочита комисионарска канцеларија, у којој послове води нарочити Задругин чиновник Никола Кукић. — Што се тиче броја задругара, била је прошла година врло повољна, јер је својим бројем чланова (8197 према 7214 од претпрошле године) наткрилила све досадашње године. Добротвора је било 448, оснивача 2215, улагача 5534. Чланова је било у Србији 5366 (у самом Биограду 1148), у Црној Гори 111, у Угарској 554, у Хрватској и Славонији 1036, у Далмацији 393, у Босни и Херцеговини 535, у осталим земљама 202. — Управу С. К. З. сачињавају ова лица: предсједник П. П. Ђорђевић, потпредсједник Живан Живановић, тајник Љубомир Јовановић, чланови Андра Стевановић, Антоније Пантовић, Богдан Поповић, Др. В. Бакић, Јанко Веселиновић, Љуб. Стојановић, Др. Светолик Радовановић. Задруга има четири фонда, и то Фонд попа Михалаћа (1000 дин.), задужбину † др. Ђ. С. Ђорђевића професора (1500 дин.), фонд игумана Филарета Петровића (1000 дин.), фонд пок. Милана Марића студента (2000 д.).

Нов одсјек, којег није било у пријашњим извјештајима, јесу: »Помен и записи о знаменитим личностима и догађајима«, које је марљиво саставио Ж. О. Дачић. Ту су сакупљени и календарским редом поредани сви важнији догађаји из политичке и културне историје српског народа од најстаријих до најновијих времена. То је прави српски календар, јер се код сваког дана у години забиљежило што се тај дан у српском народу догодило. Састављач Ж. О. Дачић

зове га на једном мјесту »Српским паметаром« и знајући да ће бити у њему погрјешака моли да му се јави, ако ко опази какву погрјешку или непотпуност.

И из овог се Извјештаја види, како обзирно схвата Задруга задаћу своју, а дужност је сваког Србина, да ову у Српству јединствену установу што боље потпомогне и у својој околини препоручи. Задругини су чланови: »добротвори«, који плате 75 фор. једном за свагда; »оснивачи«, који плаћају сваке године по 5 фор. (послије двадесетог редовног годишњег улога постају добротворима и престају даље улагати); »улагачи«, који плаћају сваке године по 3 фор. За свој улог добија сваки члан 7—8 лијепих увезаних књига врло одабрана садржаја.

— yk—

* Милорад М. Петровић: »Сељаци«. Тако се зове омања збирка пјесама штампана на малој осмини у електричној штампарији П. Ђурчића 1902. Оцјене по разним нашим листовима симпатично пропраћају ову књижицу а »Покрет« у свом 3 броју између осталог вели: »Читајући их (пјесме), веома ће изгледати да сте их већ читали, у некој песмарици ил тако где (а нисте), толико је Петровић био у стању да подражава народној поезији. Па ипак, поред свега тога подражавања, он је куд и камо оригиналнији од многих и многих наших песника«. Оцјењивач напомиње г. Петровићу да не напушта, »пут којим се упутио на Парнас, јер ће само тако стићи мети — врху — много пре но многи други песници«.

* »Anton Askerc«. Studie mit Uebersetzungsproben von Dr Gojmir Krek. Тако се зове књи-

га која је изишла још 1900 године у наклади Л. Швентнера у Љубљани. Овој је књизи намјера да упозна њемачку публику са пјесником који заслужује пажњу ширих кругова. Georg Adam, који приказује ову књигу у »Литерарном Еху«, говори прво о Ашкерцу и његовом положају. Он је вођа модерне струје у Словенаца, уредник врло лијепо уређеног мјесечника »Љубљанског Звона«, свештеник је по позиву и по својој појезици, у којој проповједа слободу, рад и искрену хришћанску братску љубав. Обично у епском облику приказује живот сиротиње и паћеника. Његова је Муза, коју он сам Шпартанком зове, у многим слична са Музом Аде Негри. Крекова је намјера била да прикаже овог тако симпатичног пјесника, његове карактерне црте, његов строги мушки профал, и то му је потпуно пошло за руком, изузимајући на неким мјестима подуже полемике које ширу публику њемачку не може загријати. Поред још неких ситнијих примједба, оцјењивач каже за ово дјело да је оно једна интересантна појава.

* У част професора Н. Ј. Сторошенка изишла је, крајем децембра, књига одабраних радова првих представника свјетске књижевности са 740 страница, као знак особите љубави и поштовања према овом сиједом јубилару. У овој су збирци заступљени 50 писаца. Низ чланака отпочео је П. Д. Боборикин са једним својим предавањем у Брислу »О еволуцији руског романа«; Георг Брандес говори о разним стиливима Гетеовог »Фауста«; американски писац Hamilton Wright Mabie износи једну главу из најновије Шекспирове биографије »Етичан значај шекспирских драма«, за-

тим долази интересантна студија о енглеском драматичару Neewood-у од М. Н. Розанова и један омањи прилог компаративне историје књижевности од професора М. Покровског: »Виргилова Дидона и Шекспирова Дездемона«; два су чланка посвећена Данте-у: Еуген Браун бави се једном епизодом у »Vita Nuova« а П. А. Рождественски ставља нову хипотезу о значају »*anime triste*«. Од француских писаца спомињемо: три пјесме од *Betran-a de Brons-a*, превео Ф. Баћушков, »*Maurice de Guérin*«, један листак из историје француске романтике од В. Заводника и један чланак о лиричару *Gilbert-у*, приликом 150 годишњице рођења му од Е. Дегена. Осим Брандесова чланка баве се њемачком књижевношћу још три чланка: »Развитак њемачке правне филозофије од Пуфендорфа до Канта« од проф. Новгорођева, »Гетеов одношај према Русији« од В. Колаша и »Шилерова лабудова пјесма« од Артура Лутера. Исти је писац написао и чланак о Шилеровом Деметриусу и руској појезији. Осим тога врло је много чланака из руске историје књижевности, међу којима напомињемо, не толико опширну али изврсну, студију о »Алексију Толстоју и историјском значају његове поезије« од Н. Катљаревског, »Успомена на Тургеева« од Рахела Кина, »Гогољ и Бељински у љету 1847« од професора А. Крипочникова. Професор Архангелски говори о лиричару Бараџинском, савременику Пушкиновом; неколико глава из недовршене биографије Н. Огарева, најинтимнијег пријатеља Александра Херцена, саопћава Е. Некрасова. А. М. П. Сисернов анализује Пушкинову драму »Камени гост« и тражи да утврди ко-

лико је Бајронова пјесма, истог наслова, на њега утјецала.

* Паул Херман Хиртвиг написао је, поводом романа Густава Френсена »Jörn Uhl«, читав панегирик овом даровитом њемачком књижевнику, који живи у Шлезвигхолштајну као пастор и за кога скоро нико и не зна. Оцјењивач говори како данас многи скачу, ради злата, части и славе, са уморним удовима и ослабљеним чулима, а маса их гледа са побожним очима и најбољем играчу тапше, да би га сјутра могла заборавити. Далеко од тога непрекидног и дивљег кијамета свакидањости јавља се умјетник који се не обзире на модерне идоле и струју времена. Он је из себе створио, што је створити морао, а то је дјело, пред којим се човјек радо клања. Тихи рад Вилхелма Рабеа, тог великог мајстора, неће престати кад једном стисне очи — јер је на домаћем тлу одрастао човјек, који крије у себи крв његове крви, дух његова духа, осјећаје његових осјећаја. Он ће примити оружје и наставити поштени бој. А једну побједу донио му је већ и овај роман »Jörn Uhl«. Завршујући свој чданак, писац вели, да је пјесничка личност Френсенова: масиван састав пун сока и снаге. Његова је књига једна велика, мирна, изванредна књига.

ИЗ ЛИСТОВА

+ »Босанска Вила« увијек на уводном мјесту свога листа доноси лијепе и исцрпне биографије наших и страних заслужних људи са сликама њиховим. До сада је изишла биографија

Аћима Чумића од М. (Бр. 1), Константина Петровића Побједоносцева, главног прокурора руског светог синода (Бр. 2), Ђенерала Саве Грујића од а-с (Бр. 3).

+ »Летопис« за 1902 годину, а у својој првој свесци, доноси опширну биографију и књижевну расправу о великом мађарском пјеснику Михајлу Верешмарту, из пера Благоја Бранчића. У истој је свесци писац превео и неколико пјесама Верешмартјевић. Јован Радонић дао је приложак историји Босне крајем XIV и поч. XV. вијека о Кнезу Павлу Раденовићу. Чланак ће се наставити. Никола Ђорић штампао је одломак из X. пјесме своје епопеје »Косово« са натписом »Марко код усуда«. Др. Бранислав Петронијевић пише о животу и философији Фридриха Ничеа. Затим долази лијеп низ оцјена, приказа и биљежака.

+ Симо Матавуљ написао је у првој свесци »Нове Искре« слику са натписом »Сукоб«, у којој је изнио, реалистичним погледом нацртао, живот како се мути са тугом и са свјежином наде, како нов живот клија на хумкама још не прежаљене жалости.

+ Бранислав Ђ. Нушић штампао је у 4. свесци »Кола« своју хумористичну причу »Покорни Серафим Поповић«. Нушић је познат са својих хумористичних радова и ова прича је нов дар оном избранијем дијелу наше публике која са схватљивим интересовањем умије да прати ову одабрану врсту наше белетристике. Напомињемо ово нарочито због извјесног дијела наше штампе, која није знала да прихвати пишчевих

»Десет прича« са оним разумијевањем како то много веће литературе чине.

+ Јован Живановић наставио је у »Колу« (4 св.) своје »Пабирчење« по Ивековићеву »Рјечнику хрватског језика«. Пабирчење по овако плодном винограду погрјешака почело је да личи на фактичну бербу.

+ Четвртом свеском »Кола« завршена је расправа Доброслава М. Ружића »Лепота у жене«. Исти је писац, по разним нашим листовима, изнио много интересантних података, са масом историјских примјера, о разним особинама и појавама живота и друштва. Његови се чланци одликују нарочитом свјежином и лакоћом којом те ствари приказује.

+ В. Ретушек пише у мартовској свесци »Љубљанског Звона« чланак: »Српско школство«. У овом броју је ријеч о Великој Школи.

+ Марко Цар, признати наш есеиста, приказује у »Колу« (4 св.) значај »Риминске Невјесте«, поводом трагедије Габријала Данунциа »Francesca da Rimini«.

КРОНИКА

+ Данило А. Живаљевић приказује у свом листу прве свеске »Покрета« што излази у Биограду, под уредништвом најмлађег кола наше књижевне раденичке класе. »Покрет« уређује уреднички одбор, који се састоји из више лица. Лист је уређен смишљено и са много младићких претензија, које по свему носе вид озбиљна рада и програма. Но уредник »Кола« има у свом реферату право кад овој нашој младој књижевној

групи напомиње, да тенденција покрета њихова није у уређивању листа који би, са помоћу наших познатијих старијих и млађих књижевника, био још један нов зборник радова опробанијих наших раденика, него је смисао оваког подuzeћа баш у томе да се даде поља млађој генерацији како би развила свој рад и ту пречистила рачуне ко са стеченом квилификацијом има право да замијени старије раденике.

+ Српска Књ. Задруга штампаће у свом колу за 1902 год. познату приповијетку Сима Матавуља »Ускок«. Писац ову причу сасвим обрађује.

+ У истом колу штампаће се и Гогољеве »Мртве душе« а у пријеводу Милована Глишића.

+ Изишла је и друга свеска »Богословског Гласника« што излази у Карловцима под уредништвом Ил. Зеремског.

+ Божо Кнежевић, који је један дио својих »Мисли« изнио и у Срп. Књ. Гласнику, штампаће то дјело као цјелину у засебној књизи.

+ Изашло је из штампе у новом издању познато дјело: Platen »Die Neue Heilmethode«. Ово је издање поправљено и знатно проширено. У наредној свесци проговорићемо опширније о овом дјелу.

+ До сада су изишла четири броја »Срђа«, српског листа за књижевност и науку у Дубровнику, а под уредништвом Антуна Фабриса и главним сарадништвом Луке Зоре. Сваким бројем показао је овај лист осјетан напредак. Потреба и оправданост изласка овог листа не може се довољно нагласити.

+ »Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини« одштампао је у засебној свесци »Покајање, покајнице и корота« од Јована Фил. Иванишевића. Ова је књига интересантан прилог познавању народних обичаја у Црној Гори, написан са извора, са јасним и живим приказом који, осим фолклориста, може да занима и шири круг читалаца.

+ Милорад Марковић покреће у Биограду »Педагошки Преглед«. Уредник ће му бити др. Стев. М. Окановић. Лист ће излазити мјесечно, а стаје за Србију 4 а за иностранство 5 динара.

+ За »Летопис« примљени су ови радови: »Поглед на данашњу француску књижевност« од дра. Јована Скерлића; »Капетан Марјан« приповијетка од Стевана Сремца; »Чича-Гаврилова трагедија« приповијетка Јанка Веселиновића и »Опис Фрушкогорских манастира год. 1771.« од Димитрија Руварца.

+ Поводом предлога да се Велика Школа у Биограду подигне на степен универзитета изишле су, осим многих расправа по дневним листовима, двије нарочите брошуре: »Треба ли нам универзитет?« од дра. Светолика Радовановића и »Је ли за Србију универзитет прека потреба?« од дра. М. Јовановића-Батута. Значај универзитета свакако и заслужује пажњу свију виђенијих лица српског јавног живота.

+ Уредништво »Нашег Доба« јавља да ће скорим из његових подлистака бити одштампана књига: »Јелисавета, Аустријска царица угарска краљица«. Књига ће изнијети 20 штампаних

табака а претплатна јој је цијена 3 круне. Књига ће бити украшена сликом упокојене царице.

+ Дошао нам је до руку нов лист »Топола« што излази под уредништвом неког Ранка Милића, у Пешти. Већ први број јасно одаје непатриотски правац овог подузећа, за чијим се леђима крије позната група људи што сваком приликом мути ведар хоризонт Српске Краљевине.

+ Матица Српска у Новом Саду умолиће В. Н. Корабљева у Петрограду да за »Летопис« напише чланак о животу и раду Гогоља као и кратак пријеглед савремене руске белетристике.

+ Потврђена правила »Руског Клуба« у Биограду већ су одштампана у неким престоичким листовима и у засебним књижицама, које ће се раздати члановима приликом збора. Смјер »Руског Клуба« биће: изучавање руске литературе и руског језика, ступање у духовне и литерарне везе са сличним установама руским и словенским, узајамно упознавање чланова са свима културним питањима словенства, путем јавних предавања, забава и излета са чисто словенским карактером. »Руски Клуб« имаће своју читаоницу и књижницу са најбољим дјелима из руске и словенске литературе, из које ће чланови узимати књиге, листове, научне часописе и друге списе. Да би се што боље постигао смјер, који је себи поставио, »Руски Клуб« покреће и један лист.

+ Недавно је у Будимпешти, у издању »Vindapesti Hírlapа«, изишла збирка пјесама са предговором Ракоши Јене-а. Критика ове пјесме са заносним похвалама приказује читаоцима, про-

глашујући пјесника појавом која се једва јавља у неколико деценија. Али је најоригиналније при томе што ни издавачи ни публика не знају ко је тај славни човјек, што је толико електрисао мађарску књижевност. Псевдоним му је *Bárd Miklós*.

+ Наклада дражђанске и лајпцишке књи-
жаре Е. Пиерсон издаје четврто проширено изда-
ње пјесама Луја Волфа Касела, за кога се штам-
па, већ приликом ранијих издања, изјаснила да му
једна пјесма тежи колико сва поезија посљед-
њих тридесет година.

+ 26. јануара даван је у Новом Саду Ње-
гошев »Горски Вијенац« кога је за позорницу
удесио у два раздјела А. Хаџић а музику Иса
Бајић. 14 број »Позоришта« посвећен је упо-
мени Његошевој и овој представи. Ту је »Про-
лог« од дра. Лазе Костића и »Апотеоза« као
епилог за »Горски Вијенац« од Јована Живојно-
вића. Тих. Остојић написао је чланак о самом
»Горском Вијенцу« који је публици добро дошао
да се упути у што разумније посматрање те све-
чане представе. Ј. Р. пишући у »Колу« (4 св.) о
тој позоришној прослави, вели, да је била без
успјеха и да г. Хаџићу није испало за руком да
овај комад удеси за позорницу; као што ни му-
зика није одговорила духу комада.

+ У Биоградском Срп. Кр. Нар. Позоришту
даван је 14. фебруара Игов »Руј Блаз« у спо-
мен стогодишњице његова рођења.

+ У Биоградском Срп. Кр. Нар. Позоришту
давана је оперета Мориса Ардона »Лутка«. При-

јевод је Драгомира Брзака а музика од Едмонда Ардона.

+ Српско Новинарско Удружење у Биограду држало је 10/23 II. своју редовну годишњу скупштину, на којој је закључено, да се сазове у Биограду конгрес свију српских новинара.

+ У Њујорку је почео да излази српски шаљиви лист »Лесковац«. Штампана се латиницом. Уредник му је Душан Поповић.

»Művész Világ« — »Умјетнички Свијет« — почео је да излази у Новом Саду с намјером да се мађарски свијет упозна са српским умјетним и књижевним творевинама. У тој цијељи они су већ ступили у везу са неким српским књижевницима.

+ Граф Лав Толстој који је био болестан опоравља се.

+ Четврти конгрес славенских новинара држаће се у Љубљани о Духовима о. г.

+ За чланове Српске Краљевске Академије у Биограду изабрани су за правог члана природњачког одбора др. Свет. Радовановић, проф. Вел. Школе, а за дописне чланове: др. Богдан Гавриловић, проф. Вел. Школе, др. Никодим Милаш, епископ задарски и др. Сима Рутар, проф. у Љубљани.

+ »Гласник Матице Далматинске« престаће излазити због слабог одзива.

+ Министар просвјете у Србији поднио је Народној Скупштини законски приједлог да се Велика Школа претвори у Универзитет Краља Александра.

+ Г. Вукановић израдио је у пастелу лијепу слику Српске Краљице Драге.

+ Sully Prudhomme, који је добио Нобелову награду, установио је да сваке године даде 1500 франака за издавање прве свеске пјесама ког даровитог француског лиричара.

ЧИТУЉА

† Др. Никола Крстић, предсједник државног савјета у пензији, умро је 12 јан. у Шапцу. Радио је на српској књижевности а оставио је легате Срп. Кр. Академији Наука као и своје рукописне радове.

† Коста Таушановић, у најбољој мушкој снази, испустио је 26 јануара своју племениту душу у Ријеци, путујући на југ да потражи себи лијека. Сви знатнији успјеси у привредној струци Србије имају да се захвале великом покојнику. Коста Таушановић је уз велику своју задаћу ради остварања замашних подузећа радио и на српској књизи.

† Бранко Мушицки, некадањи сарадник Милетићеве »Заставе« и преводилац одабраних романа са њемачког, француског и мађарског, преминуо је у Биограду на Вел. Три Јерарха.

† Др. Емил Холуб, чувени испитивач Африке, родом Чех, умро је 8/21 II. у Бечу. Његово је најзнатније дјело »Седам година у јужној Африци«.